

verslag expertmeeting *Virtuele Onderzoekruimte*,
6 september, 2007 - Locatie: Erfgoed Nederland

Aanwezigen:

Patricia Böschen	Gemeentearchief Breda
Rob Camps	Regionaal Archief Nijmegen
Vincent Stedema	Drents Archief
Jaap van der Velde	NA4ALL, Nationaal Archief
Peter van Beek	Gemeentearchief Ede
Bennie Blom	Gemeentearchief Delft
Leo Hollestelle	Zeeuws Archief
Rene van Horik	Data Archiving and Networked Services
Kees Hendriks	Naturalis
Maarten Schenk	Haags Gemeentearchief
Peter Westerveld	Regionaal Historisch Centrum Limburg
Marjolijn van Gerven	Regionaal Historisch Centrum Limburg
Annelies van Nispen	Digitaal Erfgoed Nederland (DEN)
Roelof Hol	Nationaal Archief
Ruud Straatman	CBG
Isjah Koppejan	Erfgoed Nederland

Organiserende partij:

Yola de Lusenet	Dagvoorzitter
Jules Lauwerier	Taskforce Archieven / Erfgoed Nederland
Ma Oeh Pe	Taskforce Archieven
Marije van der Klugt	Taskforce Archieven
Frans Hoving	Erfgoed Nederland
Jan Ensink	Cultuurnetwerk / Erfgoed Nederland

Uitgenodigd, maar verhinderd:

Rob van Drie	CBG
Bert Lever	CBG
Daan Hertogs	Gemeentearchief Breda
Yvette Hoitink	Nationaal Archief
Jeroen van Luin	Nationaal Archief
Roelof Vennik	Nederlandse Genealogische Vereniging
Leila Liberge	WatWasWaar.nl
Piet den Otter	Historisch Centrum Overijssel
Christian van der Ven	Brabants Historisch Informatie Centrum
Harry van Vliet	Hogeschool Utrecht
Cathy Jager	Rijksmuseum
Bestuur GCV	Genealogische Computer Vereniging
Hein Vera	Geneaknowhow.net
Herman de Wit	Geneaknowhow.net
Hildelies Balk	Koninklijke Bibliotheek

Op 6 september 2007 vond de Expertmeeting Virtuele Onderzoekruimte plaats.

Vanaf mei 2007 vonden de eerste verkenningen en onderzoeken plaats in het kader van het project Virtuele Onderzoekruimte en zijn gesprekken gevoerd met een aantal erfgoedinstellingen en andere betrokkenen over de uitwerking van dit project. Dit heeft geleid tot een eerste contourschild van het genealogisch prototype. Nu was het tijd van gedachten te wisselen met een aantal deskundigen op diverse terreinen binnen en buiten de archiefsector.

Ma Oeh Pe en Frans Hoving lichten de context van het project toe: de opdracht als vervolg op het DIVA-project Digitaal Genootschap van het Verleden en de inbedding van het project binnen de Taskforce Archieven. Doel van het project is de kernvraag te beantwoorden: Hoe kan de uitwisseling van historische informatie tussen onderzoekers onderling en tussen onderzoekers en erfgoedinstellingen gestimuleerd worden? Dit wordt gedaan door het onderzoeken van de vragen uit het project DGV open zijn blijven staan en door de bouw van een prototype van een virtuele onderzoekruimte voor onderzoekers, waarbij gekeken wordt naar de mogelijkheden van toepassing van webbased technologie. Doel is ook vooral om te leren en de potentie te verkennen van Web2.0-oplossingen. Het project focust zich primair op de doelgroep genealogie vanwege het aanbod en een actieve groep gebruikers. Secundair moeten ook de mogelijkheden voor andere groepen worden onderzocht. (zie verder het projectvoorstel op <http://www.taskforce-archieven.nl/projects/archief4all/klantenarchief4all>).

Met behulp van een prototype wordt getoond hoe dit in de praktijk zou kunnen gaan. Het al dan niet voortbestaan van het prototype na afloop van het project (1-7-2008) is nog een open eind en zeker geen doel.

Ter introductie van de Virtuele Onderzoekruimte verzorgde projectleider Jules Lauwerier een presentatie waarin hij de basisbegrippen van het project uiteenzette:

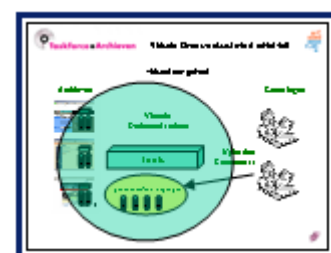
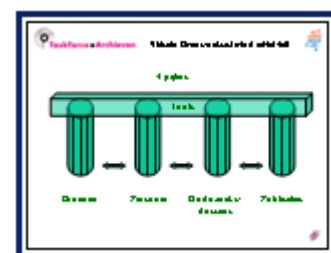
Presentatie 1 door Jules Lauwerier:

Uitgangspunten voor het ontwerp: web2.0 is interactief, samenwerken; archieven behouden hun eigen rol en site, betrouwbaarheid van de informatie, profiteren van elkaars werk.

Genealogie gaat over persoonsinformatie en relaties tussen personen. Het is gebaseerd op bronnen en publicaties. Het vergt zoeken, interpreteren en combineren en resulteert in publiceren. Tools zijn daarbij onmisbaar. Deze elementen komen terug als de "4 pijlers" van het ontwerp.

Vanuit de gebruiker is het wenselijk dat er een virtueel geheel ontstaat, waarbij het niet uitmaakt via welke web site of zoekactie je bij het resultaat komt of waar je je reacties en publicaties plaatst.

Betrouwbaarheid kan in een Web2.0-omgeving worden geborgd door: herkenbaarheid van de afkomst van de informatie (inzender) en door (subjectieve) beoordelingen



van gebruikers via "voting" en de mogelijkheid om commentaar te geven en commentaar van anderen te bekijken.

In de aansluitende discussie wordt de vraag gesteld of de doelgroep niet te breed is: zowel professional/expert als amateur/beginner. Beide groepen stellen andere eisen aan het gebruiksgemak (o.a. de mogelijkheden voor complexe zoekacties).

Discussie:

Na de presentatie komt direct de discussie op gang.

- Kun je een zelfde tool kan bouwen voor professionals als voor amateurs? Een professional zal hogere kwaliteitseisen hebben en weet beter welke kwaliteit een bron moet bezitten. De professional zal andere tools zal willen dan een amateur. Gesuggereerd wordt dat als zoekcriterium kan worden mee gegeven, dat de bron van een professionele afkomst is.
 - De vraag wordt gesteld of de keuze voor de doelgroep genealogen wel de juiste is en of dit niet breder had moeten zijn. Vanuit de *projectgroep* wordt aangegeven dat de vraag was hoe je interactie tussen onderzoekers kan bevorderen. Het is een casestudy, het moet juli 2008 af zijn, dus er moest een bepaalde doelgroep worden gekozen om ons op te richten voor het prototype en dat zijn de genealogen geworden.
 - De doelgroep "genealogen" is lastig te definiëren. Wat houdt de term genealoog als 'onderzoeker' in? Het lijkt een containerbegrip: leken en professionals die allemaal zoeken naar betrouwbare informatie en die verwachten van instanties dat ze bronnen beschikbaar stellen.
 - Voor een aantal genealogen is het zoeken op zich al de uitdaging. Uit de discussie blijkt dat betrokkenheid van de doelgroep in het vervolg noodzakelijk is en dat er een beter beeld moet komen over de behoeften en motivaties.
- Communicatie van genealogen gebeurt heel decentraal, in tegenstelling tot Wikipedia. Op honderden plekken worden gegevens gehost. Naar aanleiding hiervan komt de vraag of er centralisatie nodig is.
 - Uit de zaal komt de opmerking dat het moeilijk is experts en leken op een plek te laten samenwerken. Er moeten niveaus in de interface worden aangebracht om te werken in de database. Kortom, er moet een uitdaging zijn voor de wetenschapper. De vraag rijst of die er met de huidige opzet voldoende zal zijn.
 - De suggestie wordt gedaan om mee te doen met bestaande communities en te bekijken hoe men daar bezig is. Enquêtes onder vooral oudere onderzoekers wijzen uit dat men voornamelijk het zoeken leuk vindt, het ziet als een spel.
 - Er is onderzoek gedaan en daaruit blijkt dat grote groepen mensen potentieel geïnteresseerd zijn in persoonsgegevens. Maar wat ze precies willen, weten we niet. Meer interactiviteit kan daarbij helpen. Een dergelijke testsite als de Virtuele Onderzoekruimte dus ook. Je kunt daarmee kijken of DIT het misschien is en zo niet, dan verkrijg je er inzicht mee en dat is ook leerzaam.
 - Met de volgende uitgangspunten bereikt men bij de genealogen het meest:
 - Interactiviteit

- Betrokkenheid: vrijwilligers zijn de burgerlijke stand en bevolkingsregisters aan het indiceren. Anders zou het helemaal niet gebeuren, dus men maakt van de nood een deugd.

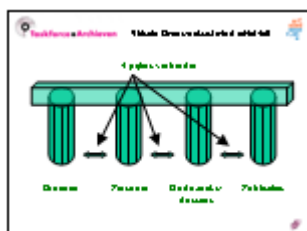
- Nog een vraag die gesteld wordt is: hoe ga je de genealogische informatie uit Nederland beschikbaar stellen via 1 punt?
 - Men vraagt zich af of Mais Flexis en Genlias niet al voldoende oplossingen voor dit probleem bieden. Het wiel moet wat bronnen betreft niet nogmaals worden uitgevonden. De vraag is hoe de interactiviteit kan worden geconcretiseerd.
 - Vanuit projectgroep wordt aangegeven dat wordt gebouwd aan een prototype. Gehoopt wordt, dat in het leerproces informatie voor archiefinstellingen kan worden verworven. Er moeten experimenten worden gedaan. Leerervaringen opgedaan die archieven misschien over kunnen nemen. Het zou Icing On The Cake zijn als het prototype door ontwikkeld zou kunnen worden.
- Uit de zaal komt het advies de content van een website goed te indexeren via Google, dat levert de meeste bezoekers op. Dat geeft kwaliteitsuitstraling. Dan zie je de bezoekersgroep groeien. Decentraal archiefbeheer maar wel een gezamenlijke ingang. En vooral duidelijk aangeven: deze informatie komt uit...

Presentatie 2 door Jules Lauwerier

De pijler Bronnen bevat bronnen van instellingen, maar via upload ook van gebruikers. Instellingen kunnen hun bronnen decentraal houden, want zoekacties vinden plaats op het virtuele geheel.

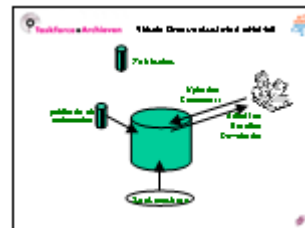
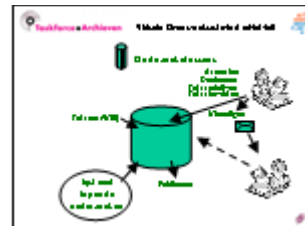
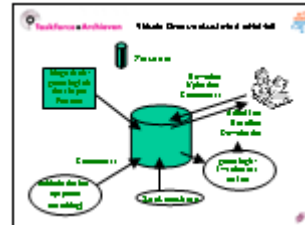
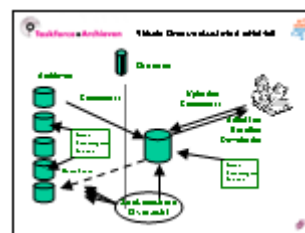
De pijler Personen bevat een dossier per persoon. In het persoonsdossier zijn genealogische en biografische gegevens opgenomen. Er is zoekfunctionaliteit gericht op personen en er is functionaliteit om dubbele dossiers op te sporen met het oog op samengaan. Ook is er functionaliteit om stambomen te maken. Persoonsdossiers worden door gebruikers samengesteld en bewerkt. Commentaar geven op dossiers is mogelijk.

De pijler Onderzoeksdossiers bevat teksten over een door de gebruiker bepaald onderwerp. Gebruikers kunnen samenwerken aan een dossier. Een onderzoeksdossier is beperkt toegankelijk voor anderen.



De pijler Publicaties bevat afgeronde teksten die openbaar toegankelijk zijn. Nieuwe teksten kunnen door gebruikers worden toegevoegd. Teksten kunnen van commentaar worden voorzien.

Tussen de pijlers zijn verbindingen: Personen die in Bronnen, Publicaties of Onderzoek voorkomen, Publicaties die het resultaat van een Onderzoek zijn, etc.



Om het onderzoek te faciliteren zijn er Tools nodig: zoekfuncties, helpfunctionaliteit, downloads en webservices.



Na de tweede presentatie is er weer gelegenheid tot discussie.

Er wordt bezorgdheid geuit dat de Virtuele Onderzoeksruimte niet zal leiden tot een community, dat het te technocratisch is. Voor mensen waar de bronnen al gesneden koek voor zijn, wordt het wellicht wel een succes.

Hierop volgt een discussie over de bronnen die in het prototype van de Virtuele Onderzoeksruimte zullen moeten worden opgenomen. Er wordt vastgesteld dat dit een grote betrokkenheid van het veld vergt, er moet veel aangeleverd gaan worden. De meningen daarover lopen uiteen: de bestaande databases met Genlias voorop ontsluiten immers al grote hoeveelheden gegevens.

Er wordt ook gewezen op de vluchtigheid van hyperlinks naar web sites. Die kunnen dus niet zonder meer als verwijzing gebruikt worden voor de relaties tussen de pijlers.

Presentatie 3 door Jules Lauwerier

De derde presentatie gaat over de uitwerking van de referenties om de relaties tussen de pijlers vorm te geven. Deze presentatie wordt, met instemming van alle partijen, ingekort daar er vooral behoefte lijkt aan discussie.

Voor de referenties naar onderdelen van de pijlers zijn standaarden nodig, die voor veel onderdelen niet voorhanden zijn. Binnen de context van de Virtuele Onderzoeksruimte kunnen afspraken gemaakt worden hoe de referenties vormgegeven moeten worden. Of de buitenwereld de wijze volgt of niet doet dan niet ter zake en is ook niet de ambitie van het project.

Voorbeeld hiervan: een persoonsnummer voor personen in het heden en verleden. Een soort sofinummer om personen te kunnen onderscheiden. Zodat bijvoorbeeld duidelijk is dat Karel de Grote en Charlemagne dezelfde persoon zijn omdat ze hetzelfde nummer hebben.

- Het gaat niet om een standaardisering, maar het maken van afspraken hierover binnen het virtuele geheel. Er zullen dan dus twee personen kunnen voorkomen met dezelfde naam. De vraag wordt gesteld wie die 'personen' gaat 'ontdubbelen'. Wie de baas ervan is.
 - Uit de discussie blijkt dat dat de gebruiker is. Dat is Web 2.0 eigen. Zo werkt Wikipedia ook. Er bestaat ook functionaliteit voor dit soort processen. Stel er zijn twee dossiers over waarschijnlijk hetzelfde persoon: dan zeg je op het web: ik wil een discussie starten om deze dossiers samen te gaan voegen.

- En hoe kun je Web 2.0 inzetten voor 'ons' werk? Welke interactie is er tussen onderzoekers en instellingen? Je zult mensen moeten gaan committeren. Kijken waar men aan moet voldoen. Dit moet onderzocht gaan worden, terwijl nu het antwoord al geponeerd wordt. Een bestaande community gaan bevragen, testen gaan uitvoeren en teruggeven aan instellingen en zeggen: kunnen jullie hier wat mee? En als je Web 2.0 wil toepassen moeten er tools voor worden ontwikkeld.

Ook rijst de vraag wat de financiële consequenties zijn. Het antwoord is dat de pilot oog houdt voor de inpasbaarheid van de oplossingen inclusief de invoeringskosten. Het projectbudget is niet bedoeld om de invoering te financieren. Invoeringskosten moeten uit eigen budgetten betaald worden.

Er worden een aantal suggesties gedaan om mee te nemen bij het vervolg van het project:

- Het ontwerp is te ambitieus en gebaseerd op veronderstellingen over behoeften van gebruikers en instellingen. Toets de veronderstellingen.
- Schets het prototype concreter en maak deelprojecten. Ontwikkel alleen de nieuwe items en verwijs naar bestaande deeloplossingen. Maak duidelijk wat de instellingen en de gebruikers er aan hebben.
- Adviseer over de standaarden die van toepassing zijn.
- Zoek aansluiting bij bestaande communities en nationale projecten als Genlias en Watwaswaar.

Ter afsluiting concludeert dagvoorzitter Yola de Luset dat er vandaag veel goede vragen op tafel zijn gelegd. Afsluitend vraagt Ma Oeh Pe de deelnemers, die concrete ideeën hebben en klankbord willen zijn voor de Virtuele Onderzoekruimte, aan de bel te trekken zodat ze mee kunnen denken met dit project.